

YTTRANDE
2017-03-20

Klassificeringsnr. 01.05

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm
ku.remissvar@regeringskansliet.se
ku.registrator@regeringskansliet.se

Medieutredningens slutbetänkande En gränsöverskridande mediepolitik. För upplysning, engagemang och ansvar (SOU 2016:80) (Ku2016/02492/MF)

Sammanfattning:

- Statens medieråd har inget i sak att anföra med anledning av Medieutredningens förslag om statligt stöd till juridiska personer som ger ut allmänna nyhetsmedier.

Myndigheten kommenterar däremot utredningens bedömningar, slutsatser och resonemang som rör Statens medieråds uppdrag och verksamhet. Detta sker under rubrikerna:

- Om behovet av en nationell kraftsamling för medie- och informationskunnighet (MIK)
- Om en samordnad politik kring MIK
- Om ett stärkt medialt civilförsvar
- Om MIK-arbetets genomförande
- Om skolans roll för MIK

Rubrikerna är inte hämtade direkt ur slutbetänkandet utan är Statens medieråds egna – formulerade utifrån resonemang kring medie- och informationskunnighet i kapitel 8 *Mediepolitiska idéskisser*.

- **Om behovet av en nationell kraftsamling för medie- och informationskunnighet (MIK)**

Medieutredningen bedömer i kapitel 6 *Om den nya mediepolitiken* att denna bör främja allmänhetens medie- och informationskunnighet. (sid. 289) Kompetenserna är av yttersta vikt hos dagens medieanvändande medborgare, av utredningen omnämnda som "medieborgare", och framtidens mediepolitik bör därför omfatta en nationell satsning på medie- och informationskunnighet:

"Mediepolitiken bör ta sin utgångspunkt i att medborgarna blivit aktiva medieborgare och främja allmänhetens medie- och informationskunnighet." (sid. 289)

Behovet av MIK utvecklas ytterligare i 8.4 *En nationell kraftsamling för medie- och informationskunnighet* och utredningens slutsats är att det behövs "en omfattande och långsiktig satsning på MIK, riktad till samtliga medborgare" – "en nationell MIK-reform". (sid. 414–415)

MIK-kompetenserna behövs enligt utredningen för att utvecklingen på medieområdet ska gagna den svenska demokratin: *”Om den bristande kompetens som identifierats inte åtgärdas kan detta inte bara hämma utvecklingen utan även utgöra ett allvarligt hot mot demokratin.”* (sid. 414–415)

Statens medieråd delar till fullo utredningens efterlysning av en nationell satsning på medie- och informationskunnighet som kommer samtliga grupper i samhället till del och inte bara vissa.

Statens medieråd ska enligt sin instruktion verka för att stärka barn och unga som medvetna medieanvändare. Myndigheten verkar mot detta mål genom att sprida MIK till professionella vuxna i barns närhet, vilka därmed i sin tur kan öka barnens medie- och informationskunnighet – och därigenom stärka dem. Som framgår av Medieutredningen finns det starka skäl för att arbeta för en ökad medie- och informationskunnighet hos alla medborgare, oavsett ålder. Inget statligt organ har detta som uttalat uppdrag. Däremot finns det flera aktörer som arbetar mot liknande målbilder. Statens medieråd anser att en från regeringen uttalad handlingsplan på området kan effektivisera arbetet – till gagn för alla medborgare i Sverige och för den demokratiska samhällsutvecklingen.

- Om en samordnad politik kring MIK

Medieutredningen lyfter i 8.4 *En nationell kraftsamling för medie- och informationskunnighet* hur MIK-frågorna spänner över flera politikområden. Flera departement och myndigheter är berörda och utredningen bedömer att en nationell samordning kan öka kraften i det befintliga arbetet med MIK: *”För att en insats ska få nödvändigt genomslag och nå medborgare i alla åldrar krävs en nationell samordning”* (sid. 413)

Statens medieråd har i flera sammanhang de senaste åren betonat vikten av att MIK-frågorna hanteras tvärpolitiskt. Statens medieråd anser att den nyinrättade interdepartementala arbetsgruppen mellan Kulturdepartementet och Utbildningsdepartementet är en god start för en samordnad politik, men att gruppen borde utökas och inkludera flera berörda departement såsom Försvars-, Justitie-, Närings- och Socialdepartementen.

Myndigheten har i tidigare underlag till regeringen även påtalat att det behövs en nationell samordning kring MIK-frågorna och att en utpekad aktör får detta ansvar. Staten har allt att vinna på att en aktör målsätter, koordinerar och driver arbetet på området samt ansvarar för uppdragets utvärdering och återslag.

Statens medieråd vill i detta sammanhang även framhålla en fråga med möjlig betydelse för genomslaget i statens arbete med MIK: Det saknas i nuläget en sammanhållen och vedertagen begreppsapparat för MIK-arbetet vilket tydligt manifesteras i hur det omnämns av olika aktörer inom området. I pågående satsningar används begrepp som t.ex. digital kompetens, källkritik, it, medveten medieanvändning, IKT, motståndskraft mot påtryckningar etc. för att beskriva ett arbete mot samma mål. Unesco:s paraplybegrepp medie- och informationskunnighet (MIK) utgår från ett medborgarperspektiv och omfattar många olika förmågor som relaterar till medier och kommunikation. Unesco slår till och med fast att medie- och informationskunniga medborgare – jämte en demokratisk konstitution och fria medier – är en av grundförutsättningarna för ett fungerande demokratiskt samhälle. Det är Statens medieråds uppfattning att MIK är det begrepp som bäst beskriver och samlar dessa förmågor och deras koppling till demokratin och samhällsbygget

i stort. Med en gemensam begreppsapparat hos de statliga aktörerna på området finns större möjligheter att formulera och uppnå gemensamma mål.

- **Om ett stärkt medialt civilförsvär**

Medieutredningen lyfter i 8.2 *Ett stärkt medialt civilförsvär* hur mängden icke-verifierad information ökar i medierna och att tillförlitlig information med tiden utgör en allt mindre andel av det totala informationsutbudet. Utifrån en utveckling mot ett allt mer polariserat idé- och debattklimat med en ökande omfattning av desinformation och annan negativ informationspåverkan pekar Medieutredningen på – för att öka människors förmåga att kunna identifiera och försvara sig mot dold informationspåverkan – möjligheten att ytterligare utreda behovet av en nationell samordnare av det den omnämner som det ”mediala civilförsvaret” (sid. 390). Frågorna bör enligt utredningen kopplas till en nationell satsning på MIK, och motivet till detta sammanfattas: *”Det är endast genom en upplyst, digitalt och medialt kompetent befolkning som Sverige blir motståndskraftigt mot olika destabiliserande krafter.”* (sid. 24)

Statens medieråd delar utredningens slutsatser om att frågor kring informationspåverkan och MIK är tätt sammankopplade, och att behovet av ett arbete med MIK på flera nivåer och mot flera målgrupper är stort. I ljuset av ett nytt säkerhetspolitiskt läge på den internationella arenan där desinformation och påtryckningar spelar en stor roll är människors förmåga att möta och motstå påverkan en viktig komponent även för den nationella säkerheten i Sverige. Detta tar regeringen fasta på i den nationella säkerhetsstrategin från 2017: *”Invånarnas förmåga att inhämta kunskap och bedöma information är betydelsefullt för Sveriges möjlighet att klara större och mindre påfrestningar. Dessa förmågor kan byggas upp genom utbildning och folkbildning som därför också har en viktig roll för vår säkerhet.”* (Nationella säkerhetsstrategin, sid. 14.)

- **Om MIK-arbetets genomförande**

Det är Medieutredningens slutsats att ett nationellt MIK-arbete bör kunna genomföras såväl genom nya insatser som genom intensifiering och effektivisering av det befintliga arbetet (kap. 8/8.4). I en satsning på MIK bör även *”skolans, skolbibliotekens och inte minst studieförbundens potential vägas in.”* (sid.415) Behovet av insatser berör enligt utredningen även vuxenutbildningen, folkbildningen och biblioteken, och medieföretagens representanter bedöms kunna spela en aktiv roll i sammanhanget.

Statens medieråd delar utredningens slutsats om att arbetet med MIK på den nationella arenan bör ske brett och involvera många aktörer utöver den formella utbildningen. Vidare vill myndigheten understryka de möjligheter till nationell kraftsamling kring MIK som finns i förslaget *”Digitalt först med användaren i fokus”* från Kungliga biblioteket och Utredningen för en nationell biblioteksstrategi. Statens medieråd ser stora förtjänster med en sådan omfattande satsning i hela landet – och ser här självklara möjligheter till ett utvecklat samarbete kring MIK.

- **Om skolans roll för MIK**

Medieutredningen omnämner skolans roll för MIK som *”ovedersäglig”* och det formella utbildningsväsendet och grundskolan utpekade som *”ett nav”* för MIK-frågorna (sid. 408 - 409).

Utredningen lyfter även Skolverkets förslag på nationella strategier för skolans digitalisering, i vilka visionen finns om att alla svenska barn och elever år 2022 har uppnått ”adekvat digital kompetens”, och vidare förslaget för hur elevers digitala kompetens ska stärkas och tydliggöras i läroplaner, kursplaner, ämnesplaner och examensmål för grund- och gymnasieskola (sid. 409-410).

Sedan Medieutredningen lämnat sitt slutbetänkande har regeringen beslutat om förtydliganden och förstärkningar i skolans styrdokument avseende digital kompetens (beslut den 9 mars 2017).

Statens medieråd välkomnar de inskräpningar i skolans styrdokument som nu skett. Samtidigt vill myndigheten framhålla att begreppet digital kompetens endast utgör en del av de färdigheter som utgör medie- och informationskunnighet och därmed är ett alltför snävt begrepp för att till fullo beskriva de kunskaper och färdigheter som krävs för att hantera det samtida medielandskapet. MIK är en del av det demokratiska lärandet – kunskap och bildning i förening – och aktualiserar därmed skolans kunskaps- och demokratiuppdrag. Det är Statens medieråds uppfattning att detta är centralt i diskussionen om skolans roll i den digitaliserade samtiden och elevernas kompetenser. Statens medieråd anser att det är grundläggande att dessa förmågor och kunskaper kopplas till demokratin som nödvändiga medborgerliga kompetenser, och inte stannar vid instrumentella teknikbundna färdigheter.

Avslutande ord från Statens medieråd

Medieutredningens slutbetänkande innehåller flera viktiga bedömningar, slutsatser och resonemang rörande medie- och informationskunnighet som tillsammans med arbeten i regeringens utredningar med bäring på området – Framtidskommissionen, Digitaliseringskommissionen, Demokratiutredningen, Utredningen för en nationell biblioteksstrategi – skulle kunna utgöra startskottet för ett politiskt arbete som kan lyfta Sverige till en ny nivå av medvetenhet rörande medier och information.

Statens medieråd emotser regeringens fortsatta bedömning av den plattform och de förutsättningar Medieutredningen med akkuratess presenterat i sina rapporter för att flytta fram det nationella arbetet kring MIK-frågorna till det sammanhang och den arena där de med nödvändighet hör hemma.

I detta ärende har Ewa Thorslund beslutat. Martina Wagner har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har även Lars Olofsson och Ulf Dalquist deltagit.

Ewa Thorslund
Direktör